

Ministerstwo
Zdrowia

NPZ
NARODOWY PROGRAM ZDROWIA

KCPU
Krajowe Centrum
Przeciwdziałania Uzależnieniom

**DOLNY
ŚLĄSK**

PATRONAT HONOROWY MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO CEZAREGO PRZYBYLSKIEGO

Skuteczny Samorząd. Jakość w profilaktyce

Skuteczne i nieskuteczne działania w profilaktyce na poziomie lokalnym

Karolina Flacht i Bartosz Ślaski - Para Psychologów

WROCŁAW, 20 WRZEŚNIA 2023

PRZYJMIJMY, ŻE O SKUTECZNEJ PROFILAKTYCE MÓWIMY OD 13 LAT

O SYSTEMIE REKOMENDACJI

System rekomendacji działa na poziomie krajowym od 2010 roku. Jest to zadanie realizowane we współpracy trzech instytucji: [Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom](#) (powstałego z połączenia [Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii](#) z [Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych](#)), [Ośrodka Rozwoju Edukacji](#) oraz [Instytutu Psychiatrii i Neurologii](#). W ramach systemu dokonywana jest

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

W **2015** roku Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło badanie ankietowe w szkołach prowadzonych przez gminy.

Wyniki z 67% szkół wskazały:

- niską jakość realizowanej profilaktyki
- brak współpracy na polu gmina-szkoła, szkoła-gmina
- niespójności już na poziomie pytania o programy rekomendowane

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie

P/19/094 - Profilaktyka uzależnień od alkoholu i narkotyków

Zakres przedmiotowy
kontroli

Działania na rzecz poszerzania i udoskonalania oferty, upowszechniania oraz wdrażania programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w tym w szczególności zalecanych w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie

D/10/004 - Profilaktyka uzależnień od alkoholu i narkotyków

realizowało działania uzupełniające nieobjęte ww. programami profilaktycznymi. Były to: jednorazowe prelekcje i pogadanki (w ramach profilaktyki alkoholowej uczestniczyło w nich 1275 osób, koszt realizacji 31,7 tys. zł, a w ramach profilaktyki narkotykowej - 1500 osób, koszt 4,3 tys. zł), spektakle profilaktyczne (profilaktyka alkoholowa, - 200 osób, koszt 10,0 tys. zł), festyny i inne imprezy plenerowe (w ramach profilaktyki alkoholowej brak danych w zakresie liczby uczestników, z uwagi na ich otwarty charakter, koszt 262,1 tys. zł, a w ramach profilaktyki narkotykowej - 1300 osób, koszt 29,0 tys. zł), imprezy sportowe²⁴

ogółem 99 programów profilaktycznych, w tym trzy programy posiadające rekomendację²².

brak współprac na polu gmina-szkoła, szkoła-gmina

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

P/19/094 - Profilaktyka uzależnień od alkoholu i narkotyków

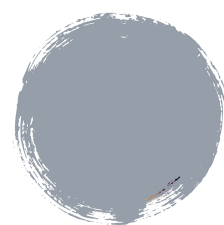
Prezydent wyjaśnił, że to szkoły i placówki opiekuńczo-wychowawcze są miejscem do realizacji programów profilaktycznych rekomendowanych i o potwierdzonej skuteczności.

NIK nie podziela poglądu Prezydenta, że odpowiedzialność za jakość i skuteczność realizowanych programów profilaktycznych ponoszą dyrektorzy szkół w sytuacji, gdy konkursy ogłaszane i rozstrzygane są przez komisję konkursową powoływaną przez Prezydenta, a w warunkach konkursu i przy podpisywaniu umów nie żąda się od oferentów i wykonawców przedstawienia tych programów. Ponadto w interesie Miasta jest, aby wszystkie programy realizowane w ramach GPPA i GPPN i finansowane ze środków publicznych miały potwierdzoną skuteczność lub były rekomendowane.

Przykład z życia

Hej. Przepraszam ze przy niedzieli...znasz, polecisz -poradzisz ;)) jakis fajny program profilaktyczny w formie koncertu, wydarzenia muzycznego itp., wyjazdowy lub stacjonarnie - dla szkoły podstawowej.

Teatry profilaktyczne troche sie przejadly, unplugged w kl.7 i 8 malo aktywne i w formacie kt stosujemy na co dzien. Szukam czegos nowego, dynamicznego.

Określono konkursy wiedzy o uzależnieniach jako działanie nieskuteczne, tak wypowiedało się aż 89 badanych na 100 **za nieskuteczne**. Wskazując, że to tylko dostarcza uczniom wiedzy o substancjach psychoaktywnych. Natomiast już konkurs plastyczny o uzależnieniach nie budził wśród badanych wątpliwości i zapracował na wynik **79** na 100 **za skuteczne**.

Badania własne, obserwacja uczestnicząca 2022

- niską jakość realizowanej profilaktyki
- brak współpracy na polu gmina-szkoła, szkoła-gmina
- niespójności już na poziomie pytania o programy rekomendowane

Działania akcyjne, jednorazowe.

- **Konkursy plastyczne.**
- **Konkursy wiedzy o narkotykach.**

Działania akcyjne, jednorazowe.

- Konkursy plastyczne

Działania akcyjne, jednorazowe.

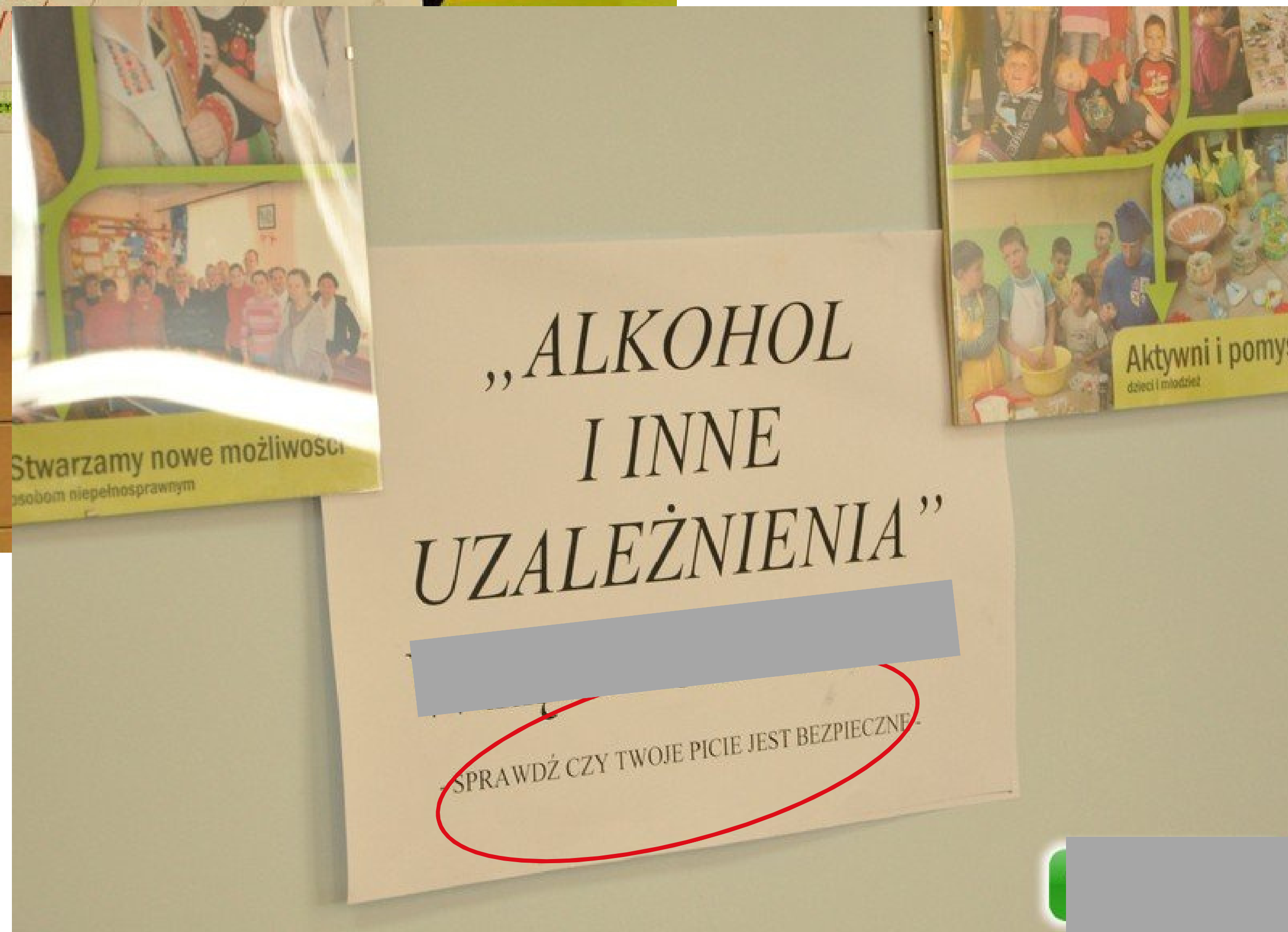
- Konkursy plastyczne

Działania akcyjne, jednorazowe.

- **Konkursy plastyczne.**

Konkurs wiedzy pt. „Stop Nałogom”

Kolejnym z zadań innowacji „Wolni od Nałogów” był konkurs wiedzy pt. „Stop Nałogom”.

Konkurs odbył się na platformie edukacyjnej Microsoft Teams. Zostały przygotowane 22 pytania związane z tematyką profilaktyki uzależnień. Konkurs odbył się dla uczniów kl. VII A i VII B. Zwyciężyła drużyna klasy VII B. Nagrody i dyplomy zostaną wręczone po powrocie do szkoły. Gratulujemy wiedzy uczestnikom. Regulamin konkursu i pytania znajdują się w załącznikach.

[Załącznik 1 - Regulamin konkursu](#)

[Załącznik 2 - Pytania konkursowe](#)

- Działania akcyjne, jednorazowe.**
- Konkursy wiedzy o narkotykach.**

20. W jakim wieku najłatwiej się uzależnić? (czas 10 sek.)

a) 15-18 lat

b) 4-5 lat

c) 26-33 lat

odp. a

21. Choroba nierozdzielnie związana z używaniem narkotyków to: (czas 10 sek.)

a) zapalenie płuc

b) AIDS

c) choroba układu pokarmowego

odp. b

15 W jakiej postaci występują dopalacze?(czas 10 sek.)

a) proszku lub kryształków

b) pigułek lub suszu

c) obie odpowiedzi są poprawne

Działania akcyjne, jednorazowe.

- **Konkursy wiedzy o narkotykach.**

Przykład z życia

Program
rekomendowany

Program
certyfikacyjny

Przykład z życia - rekomendacja

[Redacted]
Ja aktualnie zamawiałam program rekomendowany Spinacz. Mam zamiary na super realizatorów. Zapraszam na priv.

Zgadzam się w 100% rekomendowanie programów profilaktycznych jest niezwykle ważne i potrzebne przy tak dużej ilości zajęć oferowanych szkołom - mam nadzieję, że kiedyś i nasz program **Spinacz** znajdzie się na liście programów rekomendowanych...

LPO.430.004.2019
Nr ewid. 150/2019/P/19/094/LPO

Informacja o wynikach kontroli

PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ
OD ALKOHOLU I NARKOTYKÓW

Szkoły swoją działalność profilaktyczną oparły przede wszystkim na programach i działaniach o niepotwierdzonej skuteczności” - to początek raportu NIK z 2019 r.

Większość ze skontrolowanych szkół prowadzonych przez gminy na etapie przygotowania i realizacji gminnych programów nie współpracowała w jego przygotowaniu.

Szkoły realizowały własne programy profilaktyczne.

W niemal połowie szkół – odpowiednio 52%, 46% i 44% – nie zrealizowano żadnego rekomendowanego programu profilaktycznego.

Więszym zainteresowaniem cieszyły się inne niż programy rekomendowane formy działań „profilaktycznych”.

LPO.430.004.2019
Nr ewid. 150/2019/P/19/094/LPO

Informacja o wynikach kontroli

W 2019 roku NIK

Wnioski pokontrolne dla gmin i szkół:

PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ
OD ALKOHOLU I NARKOTYKÓW

- **zapewnienie prowadzenia profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków w pierwszej kolejności w oparciu o rekomendowane programy profilaktyczne**
- **zwiększenie wsparcia w zakresie wdrażania rekomendowanych programów profilaktycznych**

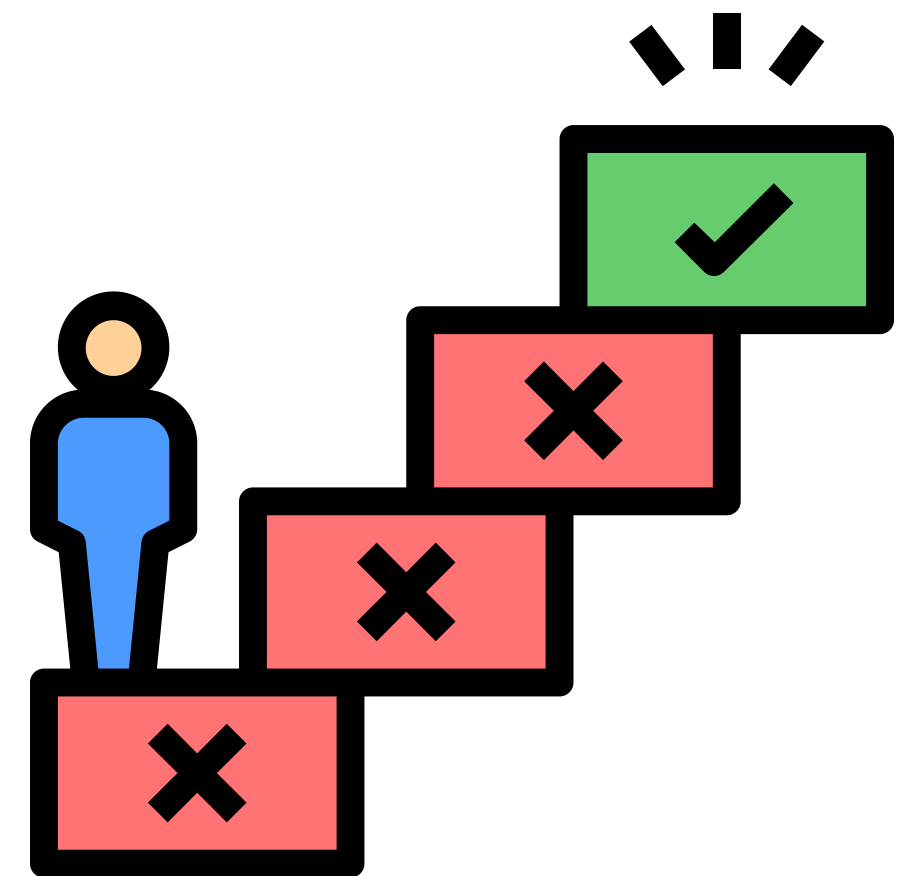
Analiza ankiet PARPA G1 z 2020 roku:
Decyzje o realizacji różnych przedsięwzięć podejmowane
były bez należytego oparcia w diagnozie i bez
wykorzystania wiedzy o współczesnej profilaktyce.

Tylko w co czwartym samorządzie realizowany był
program znajdujący się w Systemie Rekomendacji
Programów.

Na realizację **programów rekomendowanych**
przeznaczono tylko 10% środków przeznaczonych przez
gminy na działania profilaktyczne

Skuteczne i nieskuteczne działania w profilaktyce na poziomie lokalnym

Gdzie piętrzą się przeszkody?

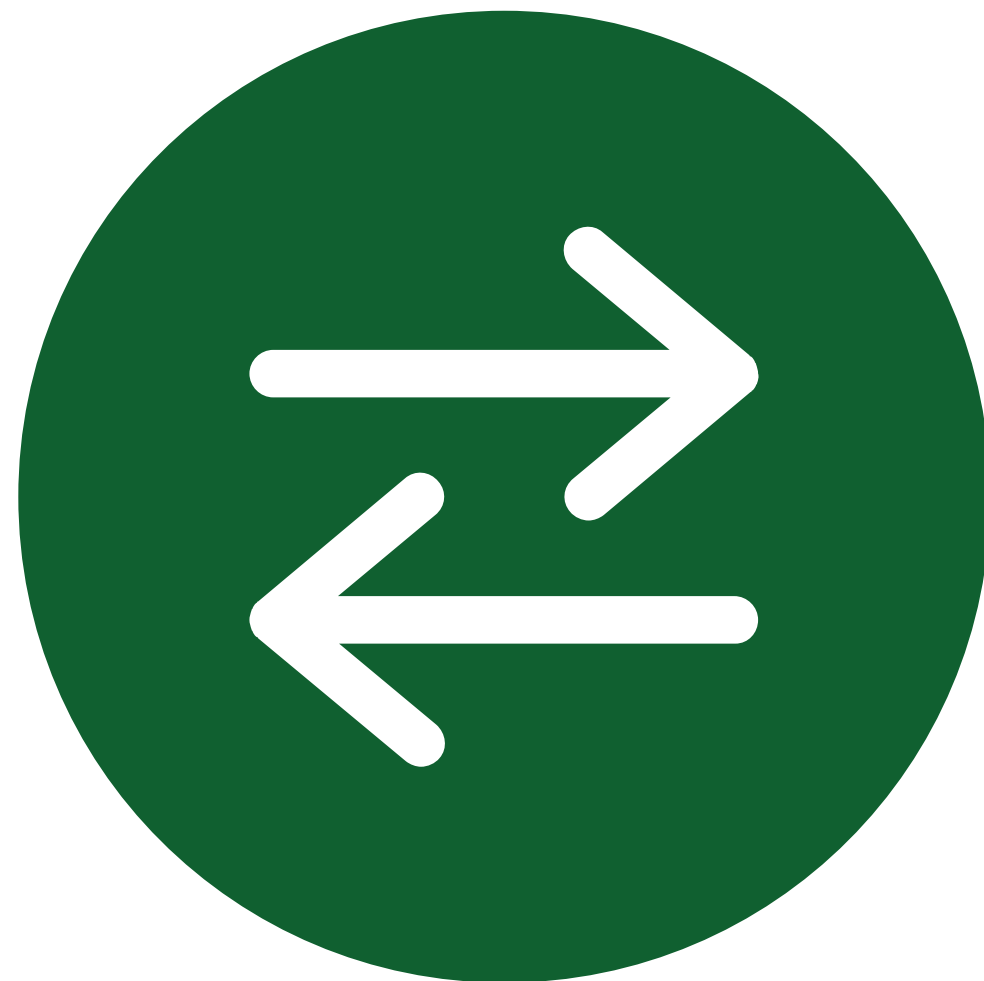

Profilaktyka

Wyciąganie ludzi z wody tuż przed wodospadem to znaczne zajęcie, ale warto też popłynąć w górę rzeki i dowiedzieć się, dlaczego do niej wpadają

- William Miller

1. konkurs wiedzy o uzależnieniach: nieskuteczne 89 badanych, **11 za skuteczne**
2. teatr profilaktyczny: nieskuteczne 28 badanych, **72 za skuteczne**
3. ulotki profilaktyczne: nieskuteczne 91, **9 jako skuteczne**
4. pogadanka o uzależnieniach: nieskuteczne 11 badanych, **89 za skuteczne**
5. filmy o tematyce uzależnień: nieskuteczne 21 badanych, **79 za skuteczne**
6. filmy dedykowane szkołą o tematyce uzależnień nieskuteczne: 41 badanych, **59 za skuteczne**
7. świadectwo trzeźwiejącego alkoholika: nieskuteczne 7 badanych, **93 za skuteczne**
8. szkolny festyn rodzinny z hasłem profilaktycznym: nieskuteczne 78 badanych, **22 za skuteczne**
9. plakaty profilaktyczne: nieskuteczne 79 badanych, **21 za skuteczne**
10. świadectwo neofity (byłego narkomana): nieskuteczne 5 badanych **95 za skuteczne**
11. prelekcje o narkotykach: nieskuteczne 9 badanych, **91 za skuteczne**
12. pies policyjny w szkole: nieskuteczne 96 badanych, **4 za skuteczne**
13. konkurs plastyczny o uzależnieniach: nieskuteczne 21 badanych, **79 za skuteczne**
14. koncert profilaktyczny (wykonany przez rapera np. Rymcerze): nieskuteczne 5 badanych, **95 za skuteczne**
15. szkolny bieg po zdrowie „stop narkotykom”: nieskuteczne 51 badanych, **49 za skuteczne**

**ZMIANA PARADYGMATU
W PROFILAKTYCE UZALEŻNIEŃ**

MODEL TRADYCYJNY	MODEL WSPÓŁCZESNY
CEL	
Zwalczanie patologii	Profilaktyka uzależnień
PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA	
Uświadamianie skutków używania alkoholu i narkotyków	Sięganie do przyczyn używania substancji psychoaktywnych i zaburzeń behawioralnych
SPODZIEWANE EFEKTY	
Wiedza o skutkach używania alkoholu i narkotyków i negatywna postawa wobec ich używania	Strategia kształtowania umiejętności życiowych, edukacja normatywna, włączanie naturalnych mentorów, budowanie więzi ze szkołą
FORMY ODDZIAŁYWAŃ	
Jednostronny przekaz i bierny odbiór dzieci i młodzieży	Moderowanie zajęć, dialog i aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży
CEL I ZAKRES ODDZIAŁYWAŃ	
Jednorazowe akcje wśród nastolatków (m. in. pogadanki, teatry profilaktyczne, konkursy wiedzy lub plastyczne o narkotykach)	Systematyczne działania wśród dzieci i młodzieży w formie programów
REALIZATORZY	
Prelegenci	Pedagodzy i psycholodzy szkolni, wychowawcy klas, wspierające szkołę NGO
RODZAJ SUBSTANCJI	
Alkohol, papierosy lub narkotyki	Wszystkie substancje psychoaktywne i zaburzenia behawioralne
KONTROLA EFEKTÓW	
Niewymagana	Wymagana (ewaluacja)

Skuteczna profilaktyka uzależnień

Profilaktyka uzależnień

Profilaktyka to **świadome działanie zapobiegające problemom zanim one wystąpią** oraz ograniczanie (minimalizowanie) negatywnych konsekwencji zachowań ryzykownych.

Profilaktyka ma przede wszystkim charakter uprzedzający, a nie naprawczy.

(K. Ostaszewski)

Podstawy profilaktyki

Czynniki ryzyka

Czynniki
chroniczne

Współczesna profilaktyka uzależnień

Strategie skutecznej profilaktyki

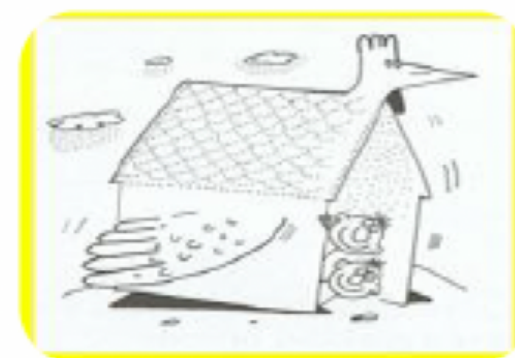
Informacyjna

Uczenie
umiejętności

Kształtowanie
norm

Budowanie
klimatu szkoły

Mentoring

Liderzy
młodzieżowi

Praca z
rodziną

Konstruktywne
zajęcia

Ostaszewski, Podstawy profilaktyki opartej na dowodach naukowych

Skuteczna profilaktyka uzależnień

- Znaczenie **psychologii rozwojowej** dla skutecznej profilaktyki
- Znaczenie **teorii psychologicznych** dla współczesnej profilaktyki

Tradycyjny podział na profilaktykę I°, II°, III°	Nowy podział
Profilaktyka I stopnia (pierwszorzędowa)	Promocja zdrowia <hr/> Profilaktyka uniwersalna
Profilaktyka II stopnia (drugorzędowa)	Selektywna <hr/> Wskazująca
Profilaktyka III stopnia (trzeciorzędowa)	<hr/> Leczenie i resocjalizacja <hr/> Postępowanie po leczeniu

Dziękujemy za uwagę

GRUPA NA

SkutecznaProfilaktyka.pl

DLA PROFILAKTYKÓW

- **aktualności ze świata skutecznej profilaktyki**
- **informacje o szkoleniach z programów rekomendowanych**
- **informacje o szkoleniach i konferencjach o skutecznej profilaktyce**